

"YASHIL IQTISODIYOT
VA TARAQQIYOT"

IV GLOBAL VA MILLIY IQTISODIYOT TRENDLARI:
"O'ZBEKISTON – 2030" STRATEGIYASI

23-24
OKTYABR

23-24
OCTOBER
2025

2030
UZBEKISTAN
STRATEGY

CONFERENCE "GLOBAL
AND NATIONAL ECONOMIC
TRENDS"

TOSHKENT DAVLAT
IQTISODIYOT UNIVERSITETI

IV
GLOBAL VA
UZBEKISTON –
2030
DUNYO
IQTISODIYOT
STRATEGIYA
"O'ZBEKISTON –
2030"
FORUM

GLOBAL VA MILLIY IQTISODIYOT TRENDLARI:
"O'ZBEKISTON – 2030" STRATEGIYASI

GLOBAL AND NATIONAL ECONOMIC
TRENDS: "UZBEKISTAN-2030" STRATEGY

ГЛОБАЛЬНЫЕ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ:
СТРАТЕГИЯ «УЗБЕКИСТАН –2030»

FORUM

YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT

2025

ELEKTRON ILMIY JURNAL

MAXSUS SON

- MACROECONOMIC STABILITY
- LABOR MARKET IN THE GREEN ECONOMY
- GLOBAL ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS
- GREEN INVESTMENT AND FINANCING
- GREEN TECHNOLOGIES
- ECO-TOURISM
- GREEN INNOVATIONS

CONFERENCE "GLOBAL
AND NATIONAL ECONOMIC
TRENDS"

TASHKENT
STATE
UNIVERSITY OF
ECONOMICS

2nd CONFERENCE
BANKING /
FINANCIAL
DIRECTION
THE PRIVATE

BANK-MOLIYA TIZIMI
VA XUSUSIY SEKTORNI
RIVOJLANTIRISH
YO'NALISHLARI

2030

**TOSHKENT DAVLAT
IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

IV GLOBAL VA MILLIY IQTISODIYOT TRENDLARI: “O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASI FORUMI

(MAXSUS SON)

TOSHKENT–2025

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

ISBN: 978-9910-8110-8-1

UO'K: 004.89(575.1)(062)

KBK: 32.813(5O')ya1

T 97

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayeich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

INNOVATSION SIYOSATNI AMALGA OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI – OLIY TA'LIM TRANSFORMATSIYASI, RAQAMLI MODERNIZATSIYA VA BARQAROR RIVOJLANISH OMILLARI.....	13
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich	
O'ZBEKISTON YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHI: ZARURAT, MAQSADI VA AYRIM MUAMMOLARI, YECHIMLAR	16
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna	
FAN, TA'LIM VA ISHLAB CHIQARISHDAGI SO'NGGI TENDENSIYALAR VA INNOVATSIYALAR	25
To'ychiyev Olimjon Alijonovich	
QURILISH TASHKILOTLARIDA KREDITGA LAYOQATLILIKNI BAHOLASHNI RAQAMLASHTIRISH	30
Mavlanov Normo'min Normamatovich	
BUDJET TASHKILOTLARIDA DAVLAT XARIDLARINI SAMARALI TASHKIL ETISHDA ELEKTRON SAVDOLARNING AHAMIYATI.....	37
Turabov Sarvar Abdulmalikovich	
O'ZBEKISTONNI MINTAQAVIY TA'LIM VA ILM-FAN HABIGA AYLANTIRISHNING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI	41
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li	
HUDUDIY RIVOJLANISH STRATEGIYALARIGA INNOVATSION KOMPONENTLARNI INTEGRATSIYA QILISH USULLARI	46
Muminov Fazliddin Xusniddin o'g'li	
OROL DENGIZI MEROSI: EKOLOGIK FOJIANI BARQAROR EKOTURIZM IMKONIYATLARIGA AYLANTIRISH	52
Zufarova Nozima	
KORXONALARNING YASHIL MARKETING STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	60
Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna	
O'ZBEKISTONDA ISHCHI KUCHI BOZORINING TAKRORIY AMAL QILISHINING NAZARIY JIHATLARI	66
Mamaraximov B.E.	
BANK-MOLIYA TIZIMIDA QIMMATLI QOG'OZLAR VA MOLIYAVIY INSTRUMENTLARDAN FOYDALANISH ORQALI GAROV DIVERSIFIKATSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	70
Xolbozorov Husniddin Norbek o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA TO'QIMACHILIK SANOATIDA MARKETINGNING INNOVATSION KONSEPSIYALARI.....	76
Jumayev Olimjon Sadulloyevich, Axmedova Shoxsanam Sindbod qizi	
SAVDO KORXONALARIDA EKOLOGIK MAHSULOTLARNI TARG'IB QILISH VA SOTISHNI RAG'BATLANTIRISH USULLARI	84
Jalalova Dildora Jamolovna	
DIRECTIONS OF FORMING AND PROVIDING A COMPETITIVE EXPORT-ORIENTED ECONOMY IN UZBEKISTAN	87
Asatullaev Khurshid Sunatullaevich, Nasirkhodjaeva Dilafruz Sabitkhanovna, Abdullayeva Madina Kamilovna	
FROM SCIENCE TO BUSINESS: HOW UNIVERSITIES STIMULATE INNOVATION	94
Prof. A. Bobozhonov, Prof. A.M. Shatre, Assoc. Prof. V. Kirilova Vladimirova, prof. R.Kh. Karlibaeva	
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF GREEN TECHNOLOGIES IN UZBEKISTAN BASED ON ADVANCED INTERNATIONAL EXPERIENCE	100
Otamuratov Sarvar	
SPECIFIC FEATURES OF MIGRATION FROM UZBEKISTAN AND PROSPECTS FOR ORGANIZATIONAL IMPROVEMENT	105
Sabirova Lola Shavkatovna, Shaislamova Nargiza Kabilovna	

KORXONA BARQAROR AXBOROT TIZIMINI YARATISH QIYINCHILIKLARI.....	112
Abidov Abdujabbar Abduxamidovich	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATIGA FOIZ RISKINING TA'SIRI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	119
Isakov.J.Ya	
CREATION OF A MECHANISM FOR THE DEVELOPMENT AND INTRODUCTION OF A MODEL OF COMPLETE TRANSITION TO THE NETZERO ENERGY SYSTEM IN UZBEKISTAN	127
Makhmudova Guljakhon N., Gulomova Nigora Farxadovna	
УСИЛЕНИЕ ВОЗДЕЙСТВИЯ ХОЗЯЙСТВЕННОГО МЕХАНИЗМА НА СТОИМОСТНУЮ ОЦЕНКУ ОСНОВНЫХ ФАКТОРОВ ПРОИЗВОДСТВА.....	133
Алишер Расулев, Сергей Воронин	
РОЛЬ ФИНАНСОВОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ В РАЗВИТИИ МАЛОГО И СРЕДНЕГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА: ПЕРСПЕКТИВА И ПРИКЛАДНЫЕ РЕШЕНИЯ ДЛЯ ИХ ПЕРЕХОДА К МСФО.....	143
Эргашева Шахло Тургуновна	
DEVELOPMENT PROSPECTS OF AGRICULTURAL ECONOMIC ACTIVITY UNDER DIGITAL TRANSFORMATION	151
Boburjon Vafoev	
ENERGETIKA TIZIMIDAGI KORXONALAR MOLIYAVIY HOLATINING TAHLILI.....	157
Matnazar Yusupovich Raximov	
АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В РЕСПУБЛИКЕ	162
Очилова Хилола Фармоновна	
TA'LIM XIZMATLARI BOZORINI TAKOMILLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLAR	167
Abdullayev Suyun Artikovich	
THE INTERCONNECTION BETWEEN DIGITAL LEARNING PLATFORMS AND THE DIGITAL ECONOMY.....	171
Kuchkarov Takhir Safarovich, Kholmonov Shodiyor Karshiboyevich	
BANK-MOLIYA TIZIMI VA XUSUSIY SEKTORNI RIVOJLANTIRISHDA YANGI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA BANK FAOLIYATINI RAQAMLASHTIRISH IMKONIYATLARI	174
Norov Akmal Ruzimamatovich	
РАЗВИТИЕ БАНКОВСКО-ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ И ЧАСТНОГО СЕКТОРА В РАМКАХ ПЕРСПЕКТИВ ВСТУПЛЕНИЯ ВО ВСЕМИРНУЮ ТОРГОВУЮ ОРГАНИЗАЦИЮ	180
У.А.Юлдашева	
ЗЕЛЕННЫЕ ПОТРЕБИТЕЛИ - ПУТИ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕННОГО РОСТА В РАМКАХ УСТОЙЧИВОЙ ЭКОНОМИКИ	185
Дехканова Наргиза Шарифовна	
ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ АУДИТ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	192
Ходжаева М.Х.	
TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA AHOLINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	199
Akbarova Barno Shuxratovna	
SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH THROUGH TOURISM UNDER THE GREEN ECONOMY FRAMEWORK	204
Jumayev Akbar Mahmudovich	
MAKROIQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA BANK TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	210
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA MINTAQAVIY SANOAT KORXONALARIDA KORPORATIV MADANIYATNI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OPTIMALLASHTIRISH	216
Matrizayeva Dilaram Yusupbayevna	
UZBEKISTAN AT THE CROSSROADS OF HISTORY AND GREEN INNOVATION: FROM THE GREAT SILK ROAD TO A SUSTAINABLE FUTURE	220
Avalova Gulshod Murodullayevna	

ГЛАВНЫЕ ВЕКТОРЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	226
Абдуллаева М.К.	
ENVIRONMENTAL MANAGEMENT IN THE INDUSTRIAL CLUSTERS SYSTEM IN UZBEKISTAN: MODERN TRENDS AND DEVELOPMENT PROSPECTS.....	233
Kholikova Rukhsora Sanjarovna	
HUDUDDAGI KICHIK BIZNESNING SAMARALI TARKIBIY TUZILMASINI SHAKLLANTIRISHDA MUTASSADI TASHKILOTLARNING O'ZARO UYG'UN HARAKATINI TASHKIL ETISH.....	239
Sharipov Kuvondik Baxtiyorovich	
BUSINESS ANALYTICS IN HISTORICAL PERSPECTIVE: LESSONS FROM THE INDUSTRIAL REVOLUTION TO THE DIGITAL AGE	246
Burhanova Sabo Tulanovna	
"COST ENGINEERING"NING NAZARIY ASOSLARI VA UNI IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHDAGI O'RNI.....	252
Zayniddinova Umida Djalalovna	
FEATURES AND WAYS OF FURTHER DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY.....	256
Kobilov Alisher, Majidova Irodahon	
ПИЩЕВАЯ ИНДУСТРИЯ УЗБЕКИСТАНА: АГРАРНЫЙ ИМПУЛЬС, ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ И ЦЕНОВАЯ КОНЪЮНКТУРА.....	263
Юлдашев Голибжон Тургунович, Элдорбеков Гофурбек Искандарбек угли	
INCOME INEQUALITY AND MACROECONOMIC DETERMINANTS IN UZBEKISTAN: AN EMPIRICAL ANALYSIS	273
Muhammad Eid Balbaa, Marina Sagatovna Abdurashidova	
РЫНОК ТРУДА В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА.....	276
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
EKOLOGIK QO'RIQXONALARDA MONITORING JARAYONLARINING IQTISODIY VA TASHKILIY ANAMIYATI	282
Homidov Hamdam Hasan o'g'li	
ГАРМОНИЗАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО	288
Абдужалилова Дилноз Абдусаттаровна	
SUSTAINABLE TOURISM AND BIODIVERSITY PROTECTION: CASE OF UZBEKISTAN WITHIN THE UNESCO WORLD HERITAGE FRAMEWORK.....	294
Yuldasheva Dilnoza Ulugbekovna	
ПРАКТИЧЕСКОЕ ПРИМЕНЕНИЕ НЕЙРОМАРКЕТИНГА НА МАРКЕТПЛЕЙСАХ (WILDBERRIES, UZUM MARKET, ЯНДЕКС МАРКЕТ)	300
Юлдашев Жамшид Абрарович	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА КАК СТИМУЛ РАЗВИТИЯ РЫНКА ТРУДА УЗБЕКИСТАНА.....	309
Шаюсупова Наргиза Тургуновна	
GLOBALLASHUV SHAROITIDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANISHI O'ZBEKISTONNING XALQARO SAVDOSIGA VA IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TAHDID SIFATIDA.....	315
Mamatov Mamajan Ahmadjonovich	
SUG'URTA TASHKILOTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA INNOVATSION SUG'URTA MAHSULOTLARINI JORIY QILISH MASALALARI	321
Xalikulova Gulzada Tadjimuratovna	
O'ZBEKISTON OZIQ-OVQAT BOZORIDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH ORQALI BARQAROR ISTE'MOLNI RAG'BATLANTIRISH	333
Eshmatov Sanjar Azimqulovich	
ИННОВАЦИОННЫЕ ЗЕЛЁНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАЗНЫХ ОТРАСЛЯХ ЭКОНОМИКИ: ГЛОБАЛЬНЫЙ ОПЫТ И НАЦИОНАЛЬНАЯ ПРАКТИКА	337
Назарова Ра'но Рустамовна, Мусаева Гавхар Ахматжон кизи	
YASHIL IQTISODIYOTDA MEHNAT BOZORI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI VA ISTIQBOLLARI	343
Homidjonov Fozilxon Umarxon o'g'li, Haydarov Kamoliddin Baratovich	

GREEN INVESTMENT: PATHWAYS TOWARD A SUSTAINABLE FUTURE.....	348
Odilova Sitara Sayfitdin kizi	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARIDA MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	351
Kutbitdinova Mohigul Inoyatovna	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA YASHIL TEXNOLOGIYALAR VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING BARQAROR RIVOJLANISHGA TA'SIRI	356
Metyakubov Azamat Djumanazarovich	
ELEKTR SANOAT KORXONALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	361
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
УЧЕТ ЗАТРАТ И МЕТОДЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СЕБЕСТОИМОСТИ ПРОДУКЦИИ В НЕФТЕГАЗОВОЙ ОТРАСЛИ	368
Махкамова Саида Гайратовна	
MILLIY HISOBLAR TIZIMIDA INTELLEKTUAL MULK MAHSULOTLARINI MAKROIQTISODIY DARAJADA HISOBGA OLISHNING METODOLOGIK ASOSI.....	375
Sunnatov Muxtor Ne'matovich	
RENEWABLE ENERGY AND MACROECONOMIC STABILITY IN CENTRAL ASIA: PATHWAYS WITHIN THE GREEN ECONOMY	382
Khabibullo Abdullaev	
JAHON SUG'URTA AMALIYOTI ASOSIDA O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORIDA YANGI RIVOJLANISH YO'NALISHLARI.....	387
Abdimovminova Saodat Taxirjonovna	
INTEGRATING DATA SCIENCE INTO GREEN FINANCING AND ECO-INNOVATIONS: ACHIEVING THE GOALS OF UZBEKISTAN-2030	397
Norboev Odil Abraevich, Kungratov Ilmurod Kuzibay ugli	
O'ZBEKISTONDA SANOAT ISHLAB CHIQRISHINI DIVERSIFIKATSIYALASH AMALIYOTI VA ISTIQBOLLARI	404
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
СОЗДАНИЕ ЗЕЛЕННОГО ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО КОРИДОРА В ЕВРОПУ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ АЗЕРБАЙДЖАНА, КАЗАХСТАНА И УЗБЕКИСТАНА.....	411
Лала Гамидова Адиль, Арзуман Гусейнов Айдын	
MAHALLA TIZIMIDA AHOLINI OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARIGA BO'LGAN ISTE'MOL TALABLARI MODEL.....	419
S. Qulmatova	
AHOLI ICHKI MIGRATSIYASINING MEHNAT BOZORIGA TA'SIRINI STATISTIK O'RGANISH	427
Mirolimov Mirislom Mirshokir o'g'li	
O'ZBEKISTONDA BANK TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH TENDENSIYALARI VA MUAMMOLARI	434
Jumaniyozova Mukaddas Yuldashevna	
ЗЕЛЁНЫЕ ФИНАНСЫ: ГЛОБАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	438
Фаттахова Муниса	
QISHLOQ XO'JALIGI SOHASI FAOLIYATINI DAVLAT TOMONIDAN MUVOFIQLASHTIRISH VA BOSHQARISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	444
Tuxtamishev Shodimurod Qurbonboyevich	
MARKETING TADQIQOTLARI ASOSIDA MEVA-SABZAVOT MAHSULOTLARI EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH	452
Xojiyev Elshod Yoqub o'g'li	
СПОСОБЫ УПРАВЛЕНИЯ НАУЧНЫМИ УЧРЕЖДЕНИЯМИ В ЦЕЛЯХ ПЕРЕХОДА НА РАЗРАБОТКУ ЗЕЛЕННЫХ ИННОВАЦИЙ	459
Юдаков Александр Андреевич	
O'ZBEKISTONNI JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LISHINING OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHGA TA'SIRI	466
Axmedova N.A.	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KLASTERLAR FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING IQTISODIY MEKANIZMI	471
Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li	
DEVELOPMENT SCENARIOS OF UZBEKISTAN'S ACTIVE LABOR FORCE UNTIL 2030 AND THEIR ECONOMIC IMPLICATIONS	476
Ganiev Bakhtiyor Zulfikor ugli, Rakhmonov Bekzod Sharibjon ugli	
РАЗВИТИЕ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ КАК ФАКТОР СТИМУЛИРОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ ЖЕНЩИН В УЗБЕКИСТАНЕ	481
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
YASHIL ENERGETIKA VA UNING IQTISODIY TARAQQIYOTDAGI O'RNI	488
Babadjanova Malika Ruzimova	
BENCHMARKING IN THE AUTOMOTIVE INDUSTRY: STRATEGIES FOR SUSTAINABLE COMPETITIVENESS	492
Abdurashidova Nigora	
УЗБЕКИСТАН СТРЕМИТСЯ К УСТОЙЧИВОМУ ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РОСТУ, ВНЕДРЯЯ ПРИНЦИПЫ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКИ	498
Сагдуллаева Гулнора Ботыровна	
O'ZBEKISTONDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN KOMPANIYALARNING GLOBAL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH YO'NALISHLARI	502
Sharipov Ixtiyor Baxtiyorovich	
ZAIF BANDLIK DAN UNUMLI BANDLIK SARI TRANSFORMATSIYA: O'ZINI O'ZI BAND QILISH	507
Qurbonov Samandar Pulatovich	
ВОЗОБНОВЛЯЕМАЯ ЭНЕРГИЯ В ГЛОБАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ТЕКУЩИЕ ТЕНДЕНЦИИ И БУДУЩЕЕ РАЗВИТИЕ	514
Меҳрибан Самедова Тофик	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING MEHNAT UNUMDORLIGINI OSHIRISHGA TA'SIRI	521
Zafar Alisherovich Mamadiev, Nodira Isametdinovna Xasanxonova	
SAVDO KORXONALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI XALQARO STANDARTLARGA INTEGRATSIYA QILISH MEKANIZMLARI	526
Ablazov Lazizbek Abdiquosimovich	
TIJORAT BANKLARINING TRANSFORMATSIYASI JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH	530
Ziyadullaev Z.	
TO'LOV TIZIMI KONSEPTUAL MODELINING SHAKLLANISH TAMOIYILLARI	537
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
STAFF PERFORMANCE EVALUATION BASED ON KPI SYSTEM INDICATORS	546
Rakhmatullaeva Shakhnoza Khamidovna, Sadriddinova Sevinchkhon	
SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND THE TRANSITION TO A GREEN ECONOMY IN THE CONTEXT OF GLOBAL ECONOMIC TRENDS	555
Svetlana Yurievna Shatokhina	
MILLIY TARBIYA OMILLARI VA MILLIY MADANIY YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA O'QUV TASHABBUSKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-AMALIY ASOSLARI	560
Azimova Nilufar Nuriddinovna	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI TA'MINLASHDA BANK RESURLARINING ROLI	567
Xodjayeva Jeyrona Ravshonbek qizi	
O'QUV DASTURINI INTEGRATSIYALASH VA YASHIL KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH: AKADEMIK VA SANOAT O'RTASIDAGI TAFOVUTNI YOPIISH	572
Qo'ziqulova Dilfuzaxon Maxammatisaqovna	
DIGITAL TRANSFORMATION AND DIGITAL PLATFORMS AS A KEY FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS ENTITIES	580
Rizayeva Nilufar Oblakulovna	

IQTISODIY OLIY TA'LIMDA STRATEGIK INNOVATSIYALAR: YASHIL KO'NIKMALARNI MILLIY VA GLOBAL BARQARORLIK MAQSADLARI BILAN MUVOFIQLASHTIRISH	585
Xasanova Zarina Maxamadaliyeva	
MARKAZIY OSIYODA YASHIL IQTISODIYOT: BARQAROR RIVOJLANISH YO'LIDAGI TO'SIQLAR VA ISTIQBOLLAR.....	594
Aminov Shovkat O'ktam o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	598
Саидахмедова Аида Мирзаевна	
ПОВЫШЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ И СНИЖЕНИЕ РИСКОВ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ НА ОСНОВЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ТРАНЗАКЦИЙ В ФИНАНСОВЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМАХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СОВРЕМЕННЫХ СИММЕТРИЧНЫХ КРИПТОСИСТЕМ.....	605
Рахимбердиев Қ.Б.	
ИНТЕГРАЦИЯ ФИНАНСОВЫХ И СТРАХОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ ДЛЯ СТИМУЛИРОВАНИЯ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА	612
Ш.Ф.Кобилжонова	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КАПИТАЛА ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ БАНКОВСКО-ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ И ЧАСТНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ	618
Д.А.Юлдашева	
РОЛЬ БАНКОВСКО-ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ И СТРАХОВЫХ МЕХАНИЗМОВ В СТИМУЛИРОВАНИИ РАЗВИТИЯ ЧАСТНОГО СЕКТОРА	624
Г.Т.Ахмедова	
SUG'URTA BOZORI FAOLIYATINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TRANSFORMATSIYALASH VA UNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MASALALARI.....	630
Saidov Farrux Faxriddinovich	
OPPORTUNITIES TO ENSURE SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH IN THE ENERGY SECTOR THROUGH THE TRANSITION TO A GREEN ECONOMY.....	635
Ulashov Aliboy Rashid ugli, Istamova Nasiba Narzillo kizi	
INKLYUZIV OLIY TA'LIMDA MUSTAQIL ISHLASH JARAYONINI TASHKILLASHTIRISH	641
Akbarova Kamola Abdugabbor qizi	
YOUTH-DRIVEN PATHWAYS TO GREEN EMPLOYMENT: A THEORETICAL EXAMINATION OF INCLUSIVE ECONOMIC STRATEGIES	646
Suvpulatov Ozodjon Alijon ugli	
KICHIK BIZNES INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY TAJRIBALAR VA UNING O'ZBEKISTON UCHUN AHAMIYATI	651
Botirova Xulkar Olimjonovna	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA BARQAROR RIVOJLANISH KLASSTERLARI: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY YONDASHUVLAR.....	655
Sherkulova Nodirabegim Baxordin qizi	
BIOTECHNOLOGICAL SOLUTIONS IN URBAN PLANNING: OPPORTUNITIES AND LIMITATIONS OF "LIQUID TREES"	660
Nosirkulov Asadjon Ahmadjon ugli	
YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA TIKLANADIGAN ENERGIYA MANBALARINING O'RNI.....	663
Fayziyeva Dilso'z Bahodirovna	
KREDIT PORTFELIDA MUAMMOLI KREDITLAR ULUSHINI KAMAYTIRISH YO'LLARI	668
Salixova G.J	
O'ZBEKISTONDA KANDOLAT MAHSULOTLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH.....	672
Boboyorova Maftuna Xaqul qizi, Boboyorov Islombek Xaqul o'g'li	
OLIY TA'LIM TIZIMIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	675
Xusniddinov Yorqinjon Muhiddin o'g'li	

MODA SANOATIDA CRM TIZIMLARINI ELEKTRON SAVDO PLATFORMALARI BILAN UYG'UNLASHTIRISHDAGI TO'SIQLAR	679
Xalilova Nafisa Komilovna	
ENHANCING FOREIGN ECONOMIC RELATIONS AS A DRIVING FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY	683
Khaitova Feruza Bahrom kizi	
MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARIDA XORIJIY INVESTITSİYALARNING QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARIGA TA'SIRI	687
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
BUXORO VILOYATIDA HUNARMANDCHILIK FAOLIYATINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: TAHLIL VA ISTIQBOLLAR.....	693
Ravshanova Gulchexra Ravshanovna	
SANOATNI RIVOJLANTIRISHNING MEXANIZMLARI TURLARI VA OLIMLARNING YONDASHUVLARI	698
Ne'matov Shoxruxbek Ma'murjon o'g'li	
O'ZBEKISTON BANK-MOLIYA TIZIMIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING XUSUSIY SEKTOR RIVOJLANISHIGA TA'SIRI.....	703
Norova Nozima Nabiyeвна	
O'ZBEKISTON BANK-MOLIYA TIZIMIDA REAL SEKTORNI KREDITLASH MEXANIZMLARINI SAMARALI JORIY ETISH VA XUSUSIY SEKTOR RIVOJIGA TA'SIRI.....	709
Abduxomidov Ikromjon Maxamadin o'g'li	
MOLIYA TIZIMIDA BOJ-TARIF SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH VA XUSUSIY SEKTOR RIVOJLANISHIGA TA'SIRI (OZIQ-OVQAT IMPORTI MISOLIDA).....	715
Rizaev Mirmahmud Xotamjanovich	
YASHIL MARKETING VA ESG INTEGRATSIYASI: STATISTIK TAHLIL VA BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	721
Charos G'ayratova	
ИННОВАЦИОННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРОМЫШЛЕННОГО КАПИТАЛА ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКИ.....	727
Г.А.Хайитбаева	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH SHAROITIDA TIJORAT BANKLAR TOMONIDAN TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KREDITLASH.....	734
Tajiddinov Jamshiddin Shamsutdinovich	
IQTISODIYOTNING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASIGA XORIJIY INVESTITSİYALAR TA'SIRINI BAHOLASH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	738
Shodiboyeva Dilzoda Farhodjon qizi	
MOLIYA TIZIMI BARQARORLIGI VA BUDJET TUSHUMLARINI OSHIRISHDA TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNING AHAMIYATI.....	743
Aktamov Akbarjon Aslan o'g'li	
ENSURING SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH IN THE TRANSITION TO A GREEN ECONOMY: AN ECONOMETRIC ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN CARBON EMISSIONS AND ECONOMIC DEVELOPMENT.....	748
Shakhriddinova Sitara Tolibjon kizi	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH JARAYONIDA TIJORAT BANKLARIDA INVESTITSİYA LOYIHALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA ESG TAMOYILLARINING ROLI	760
Ostonaqulova Gulchehraxon Muhammadyoqub qizi	
YASHIL IQTISODIYOT TAMOYILLARI ASOSIDA SANOAT KORXONALARIDA YETKAZIB BERISH STRATEGIYALARINI ISHLAB CHIQISH	769
Yusupov Ulug'bek Mamayusupovich	
YASHIL IQTISODIYOT KONTEKSTIDA MAKROIQTISODIY BARQARORLIKNI MUSTAHKAMLASH: XALQARO TAJRIBA VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI.....	776
Isroilov Islomiddin Kamoliddin o'g'li	

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SPORT TASHKILOTLARINING YANGI BIZNES MODELLARINI ISHLAB CHIQISH	782
G'ulomov Musirmon	
O'ZBEKISTONDA IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTISIYALARNI JALB ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI	786
Sharipova Shahnoza Baxtiyorovna	
O'ZBEKISTONDA INVESTISIYA MUHITIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA INVESTISIYALARNING IQTISODIYOTGA JALB ETILISH HOLATI TAHLILI	795
Karimova Qunduz Atanazarovna	
O'ZBEKISTON TURISTIK XIZMATLAR BOZORIDA BANDLIK TRANSFORMATSIYASINI VA UNI TARTIBGA SOLISH HOLATINI TAHLIL QILISH	804
To'xtayeva Xurshida Farxodovna	
INVESTITSIYA LOYIHALARIGA TA'SIR QILUVCHI INVESTITSIYA RISKLARINI BAHOLASH	811
Zohidova Ruxsora Komiljon qizi	
ТИПЫ НАЦИОНАЛЬНЫХ ФИНАНСОВЫХ РАЗВЕДОК: ОСНОВНЫЕ РАЗЛИЧИЯ, ФОРМЫ И МЕТОДЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	817
Эсанов Шохрух Отабекович	
FACE RECOGNITION PROGRAM IN PYTHON	823
Khurramova Maftunakhon Zhurabekovna, Khurramov Azizjon Bakhodir ugli	
FORMATION OF ACCOUNTING POLICY FOR INTANGIBLE ASSETS	827
Farxod T. Abduvaxidov, Ramazon A. Abdurakhmanov	
O'ZBEKISTON EKSPORT TARKIBINI YUQORI QO'SHIMCHA QIYMATLI MAHSULOTLARGA O'TKAZISH STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	834
Raximov Eshmurod Normuradovich	
EKSPORT FAOLIYATIDA ERKIN IQTISODIY ZONALARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	838
Berdivaliyeva Madina Komiljon qizi	
TURIZM KLASSTERLARIDA TIBBIY XIZMATLAR INTEGRATSIYASI: XALQARO TAJRIBA VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	841
Yazdanova Shohista Tuyg'un qizi Farxodova Shohnoza Umidbek qizi	
O'ZBEKISTON HAVO TRANSPORTI TIZIMINING JAHON IQTISODIYOTIDAGI O'RNI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	850
Azimova Moxinur Nozimovna	

JA'HON SUG'URTA AMALIYOTI ASOSIDA O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORIDA YANGI RIVOJLANISH YO'NALISHLARI

Abdimo'minova Saodat Taxirjonovna

“Impex Insurance” SK Metodologiya departamenti direktori

Annotatsiya: Mazkur maqolada jahon sug'urta bozorining zamonaviy rivojlanish tendensiyalari tahlil qilingan. Sug'urta tushumlarining dinamikasi, mintaqaviy taqsimlanishi hamda yillar kesimidagi o'zgarishlar sabablari ko'rib chiqilgan. Maqolada hayot va hayot bo'lmagan sug'urta segmentlarining ulushi, rivojlangan va rivojlanayotgan bozorlar o'rtasidagi farqlar, shuningdek pandemiyaning bozorga ta'siri yuzasidan umumiy tendensiyalar yoritilgan. O'zbekiston sug'urta bozorining hozirgi holatiga tavsif berilib, xalqaro amaliyot asosida milliy bozor rivojlanishi uchun asosiy yo'nalishlar nazariy jihatdan asoslab berilgan. Muallif milliy sug'urta bozorini xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirish zarurligini ta'kidlaydi. Xulosa sifatida O'zbekistonda sug'urtani raqamlashtirish, yashil iqtisodiyot va ESG talablarini joriy qilish hamda sug'urta xizmatlari sifatini oshirish yo'nalishlari tavsiya etiladi.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, jahon sug'urta amaliyoti, raqamli sug'urta, Insurance-as-a-Service, Insurtech, mikrosug'urta, RegTech, iqlim xavflari, yashil sug'urta va ESG tamoyillari, xalqaro sug'urta standartlari.

Abstract: This article analyzes modern development trends in the global insurance market. The dynamics of insurance premiums, regional distribution, and the causes of changes over the years are examined. The paper highlights the shares of life and non-life insurance segments, differences between developed and emerging markets, as well as the overall impact of the pandemic on the industry. The current state of Uzbekistan's insurance market is described, and key directions for its development are theoretically outlined based on international best practices. The author emphasizes the need to align the national insurance market with international standards. As a conclusion, recommendations are provided for digitalizing insurance in Uzbekistan, introducing green economy and ESG requirements, and improving the quality of insurance services.

Key words: green economy, global insurance practice, digital insurance, Insurance-as-a-Service, Insurtech, microinsurance, RegTech, climate risks, green insurance and ESG principles, international insurance standards.

Аннотация: В данной статье проанализированы современные тенденции развития мирового страхового рынка. Рассмотрены динамика страховых поступлений, их региональное распределение, а также причины изменений в разрезе лет. В статье освещены доли сегментов страхования жизни и не-жизни, различия между развитыми и развивающимися рынками, а также общие тенденции влияния пандемии на рынок. Дана характеристика современного состояния страхового рынка Узбекистана и на основе международной практики теоретически обозначены основные направления его развития. Автор подчеркивает необходимость гармонизации национального страхового рынка с международными стандартами. В качестве вывода предлагаются рекомендации по цифровизации страхования в Узбекистане, внедрению принципов «зелёной» экономики и ESG, а также повышению качества страховых услуг.

Ключевые слова: зелёная экономика, мировая страховая практика, цифровое страхование, Insurance-as-a-Service, Insurtech, микрострахование, RegTech, климатические риски, зелёное страхование и принципы ESG, международные страховые стандарты.

KIRISH

Sug‘urta orqali risklarni qayta taqsimlash va ularni neytrallashtirish asosida milliy hamda xalqaro bozor ishtirokchilari uchun ishonchli muhit yaraladi. Bu tashqi investitsiyalar oqimini kuchayishiga, mamlakat moliya tizimini xalqaro standartlarga o‘tishiga va iqtisodiy integratsiya jarayonlarini tezlashishiga olib keladi. Shu jihatdan, sug‘urta bozorining rivojlanganlik darajasi mamalakatning moliyaviy barqarorligi va iqtisodiy o‘shishining garovi hisoblanadi.

Jahon sug‘urta bozorida bugungi kunda amalda bo‘lgan zamonaviy tamoyillar milliy sug‘urta bozori uchun raqobatbardoshlikni oshirish, barqarorlikni ta‘minlash va xizmatlar diversifikatsiyasi borasida asosiy yo‘nalish bo‘lishi mumkin. Sug‘urta sohasidagi IAIS tamoyillari va Solvency II tizimi, ESG talablari va shu kabi xalqaro standartlarning milliy sug‘urta sohasiga kirib kelishi davr talabi bo‘lib, uning natijasida sug‘urta kompaniyalari faoliyatida tub o‘zgarishlar kutilmoqda. Bu kabi jarayonlar sug‘urta xizmatlarini modernizaya qilish, yangi mahsulotlarni joriy qilish va mijozlarga yo‘naltirilgan innovatsion xizmat turlarini ishlab chiqish zaruratini yuzaga keltiradi.

O‘zbekiston sug‘urta bozorini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqishda jahon tajribasini o‘rganish va ilg‘or mexanizmlarni milliy bozorga moslashtirish, shu bilan birga me‘yoriy-huquqiy bazani takomillashtirish zarur. Shu nuqtayi nazarda ushbu tadqiqotda jahon sug‘urta amaliyotidagi zamonaviy tendensiyalar asosida O‘zbekiston sug‘urta sohasidagi rivojlanish yo‘nalishlarini aniqlash va ilmiy asosda baholash maqsad qilib olingan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Maqolada xalqaro sug‘urta bozorida kuzatilayotgan zamonaviy tendensiyalar hamda ularni O‘zbekiston sharoitiga moslashtirish masalalari tahlil qilingan. Shu maqsadda turli xalqaro hisobotlar, ilmiy-tahliliy ishlar va milliy statistik ma‘lumotlar o‘rganildi. Jumladan, Swiss Re va Allianz kabi yirik xalqaro sug‘urta guruhlarining yillik hisobotlarida global sug‘urta mukofotlari dinamikasi, investitsiya strategiyalari va raqobat muhiti yoritilgan bo‘lsa, Deloitte kabi konsalting kompaniyalari tahlillarida raqamlashtirish, ESG, sun‘iy intellekt va klimat xavflarini boshqarish bo‘yicha yangi yondashuvlar keltirilgan.

Xususan, 2019–2023 yillardagi iqtisodiy va inflyatsiyaviy sharoitlar sug‘urta bozori dinamikasiga mos ravishda ta‘sir ko‘rsatdi: 2020 yilgi inqiroz talabni qisqartirgan bo‘lsa, keyingi tiklanish yillari va narx-navo oshishi bozorni yana o‘shishga qaytardi. Sug‘urta industriyasi o‘zining nisbiy barqarorligini namoyon etdi – pandemiya davrida yuzaga kelgan zarbaga qaramay, 2022 yil oxiriga borib global sug‘urta mukofotlar hajmi pandemiya oldi davridagidan 17%ga ziyod bo‘ldi. Sug‘urtachilar talab o‘zgarishlariga tez moslashib, tarif siyosatini kuchaytirishdi va innovatsion usullarda (masofaviy xizmatlar, dijital sotuvlar va h.k.) faoliyat yuritib, inqiroz sharoitida xam o‘z faoliyatlarini samarali idora qila olishdi. Shu tariqa, makroiqtisodiy omillar sug‘urta bozoriga katta ta‘sir o‘tkazgan bo‘lsa-da, tarmoq umumiy ravishda o‘z o‘shish salohiyatini saqlab qoldi.

Bundan tashqari, Xalqaro sug‘urta nazoratchilari assotsiatsiyasi (IAIS), OESR va Jahon banki materiallarida Solvency II, IFRS 17, Risk-Based Capital kabi standartlarning turli mamlakatlardagi amaliyoti o‘ganildi. Ushbu manbalar milliy bozor uchun xulosa va takliflar ishlab chiqishda muhim asos bo‘ldi.

Milliy darajada esa O‘zbekiston sug‘urta bozoriga oid rasmiy hisobotlar, statistik ma‘lumotlar va huquqiy bazalar o‘rganildi. Bu ma‘lumotlar milliy bozori xolati va rivojlanish tendensiyalarini aniqlash imkonini berdi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolada jahon sug‘urta bozoridagi zamonaviy tendensiyalar hamda ularning O‘zbekistondagi sug‘urta bozoriga moslashuv imkoniyatlari tahlil qilindi. Tadqiqotda qiyosiy tahlil usulidan foydalanildi, kontent-tahlil va statistik tahlil elementlari ham qo‘llanildi. Xalqaro sug‘urta kompaniyalari, reyting agentliklari va nazorat organlari hisobotlaridagi ko‘rsatkichlar o‘rganildi, xalqaro hisobotlar asosida esa sug‘urta tushumlari dinamikasi, mintaqaviy taqsimlanishi va segmentlar kesimidagi o‘zgarishlar o‘rganildi.

Qo‘shimcha ravishda, ekspert intervyulari o‘tkazilib, sug‘urta kompaniyalari va nazorat organlari vakillarining fikrlari o‘rganildi. Bu jarayon milliy bozordagi mavjud muammolarni va rivojlanish yo‘nalishlarini aniqlashga yordam berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Jahon iqtisodiyotining rivojlanishida sug‘urtaning o‘rnini quyidagi yo‘nalishlarda ko‘rish mumkin:

Riskdan himoya va moliyaviy barqarorlik. Sug‘urta iqtisodiy va ijtimoiy tuzilmalarda muhim rol o‘ynaydigan asosiy tizimlardan biridir. Bu jamiyatning manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan va tabiiy yoki boshqa turdagi noqulay holatlarda kelib chiqqan zararlarni qoplash orqali aholi va xo‘jalik subyektlarining moliyaviy

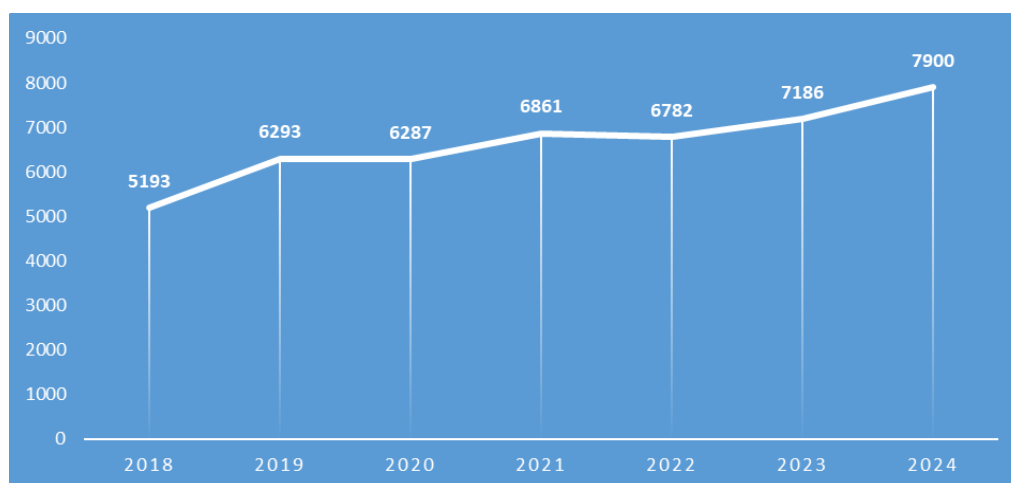
manfaatlarini saqlashni kafolatlaydi. Sug'urta bozorida ko'plab sug'urta mahsulotlari taklif etiladi, ular orasida hayot sug'urtasi, mol-mulk sug'urtasi, avtomashina bilan bog'liq sug'urta turlari, javobgarlik sug'urta turlari, insonning sog'lig'i va uning baxtsiz hodisalarga uchrashidan sug'urta turlari kabilarni keltirish mumkin. Shu bilan, sug'urta shaxslar va tashkilotlar uchun moliyaviy xavfsizlik kafolatini va barqarorligini ta'minlaydi. Eng asosiysi, sug'urta kompaniyalari moliyaviy resurslarni jamlash va ularni turli iqtisodiy sektorlarga investitsiya qilishi shuningdek, ijtimoiy sohalarga yordam berish orqali ham iqtisodiy tizimda muhim rol o'ynaydi. Bu sarmoyalar mamlakatning infrastrukturasi rivojlanishiga va iqtisodiy barqarorligiga yordam beradi.

Ish o'rinlari yaratish. Sug'urta sohasi ko'plab ish o'rinlari yaratish orqali mamlakat iqtisodiyotiga hissa qo'shadi. Masalan, sug'urta yo'nalishidagi sug'urta agentlari, anderryterlar, adjasterlar, da'volarni bartaraf etish bo'limi xodimlari va shu kabi boshqa kasblarga bo'lgan talabni shakllantiradi.

Iqtisodiy o'sish va global miqyosdagi integratsiya. Sug'urta bozorlarining globallashuvi mamlakatlar o'rtasida savdo va sarmoyaviy aloqalarni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Sug'urta xizmatlarining xalqaro miqyosda taqdim etilishi mamlakatlarning iqtisodiy hamkorliklarini kuchaytiradi va o'zaro ishonchni mustahkamlaydi.

Yuqoridagilar sug'urtaning jahon iqtisodiyotini rivojlanishidagi strategik ahamiyatini ko'rsatadi va uning iqtisodiy barqarorlik va uzoq muddatli o'sishni ta'minlashdagi rolini ta'kidlaydi.

Jahon sug'urta bozorida yig'ilgan sug'urta mukofotlarining mintaqalararo taqsimlanishi bo'yicha 2018-2024 asosiy tendensiyalariga ko'ra jahon sug'urta bozori katta o'zgarishlarni boshdan kechirdi.

1-rasm. Jahonda sug'urta mukofotlari hajmining o'sishi¹

Manba: Swiss Re institute hisobotlari

Jahonda sug'urta tushumlari o'sish dinamikasiga ega. 2019-yilda bozor barqaror o'sishda bo'lib jahon bo'yicha yig'ilgan sug'urta mukofotlari o'sish sur'atlari o'rtacha darajada bo'lgan. 2020-yilda esa COVID-19 pandemiyasi tufayli global sug'urta talabida pasayish kuzatildi – real hisobda jami sug'urta mukofotlari kamaydi [3]. Shunga qaramay, sug'urta tarmog'i iqtisodiy qiyinchiliklarga chidamlilik ko'rsatdi va 2021-yilda bozor tez tiklanib, 2023-yil oxiriga kelib sug'urta mukofotlari hajm jihatidan 7 trillion AQSH dollaridan oshdi.

Quyida hayot sug'urtasi va hayot bo'lmagan sug'urta sektoridagi alohida tendensiyalar hamda mintaqaviy ko'rsatkichlar tahlil qilinadi.

1-jadval. Jahonda hayot va hayot bo'lmagan sug'urta sohalarining ulushlari dinamikasi, 2018-2023-yillar².

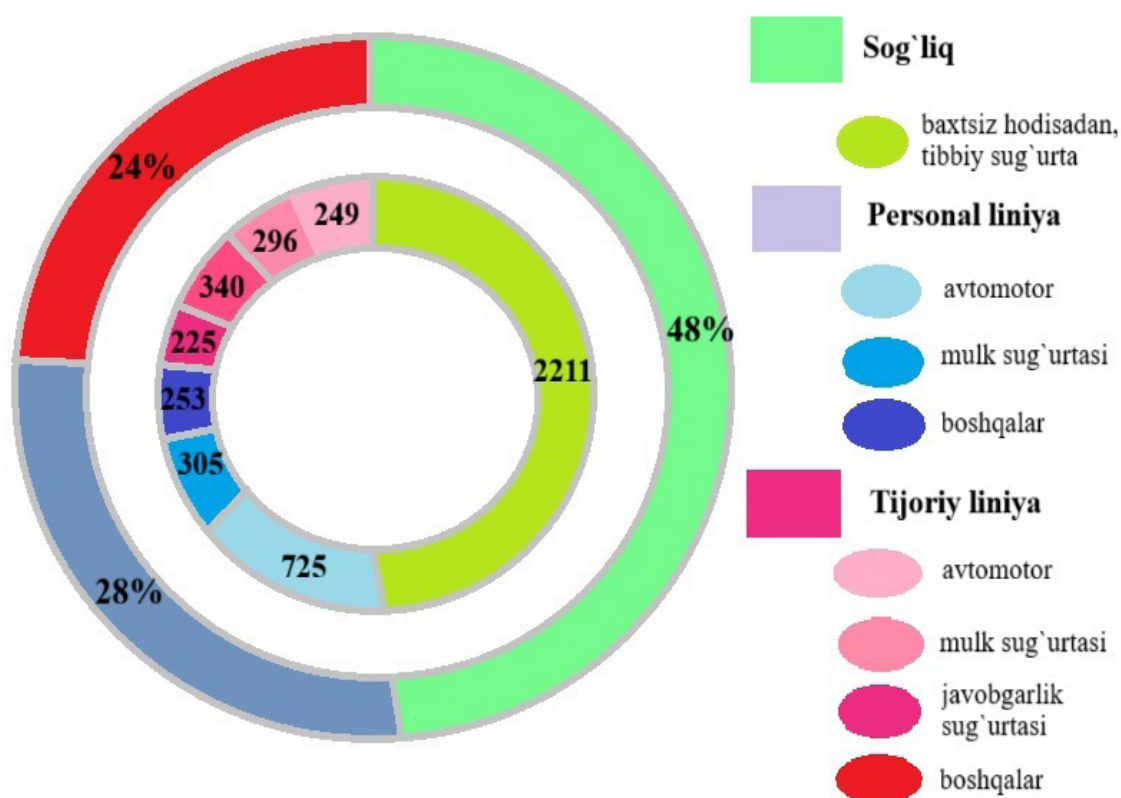
Ko'rsatkichlar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Life sug'urta mukofotlari, mlrd.doll	2 820	2 916	2 797	2 998	2 813	2 889
Bozordagi ulushi,%	54,3	46,3	44,5	43,7	41,5	40,2
Non life sug'urta mukofotlari, mlrd.doll	2 373	3 376	3 490	3 863	3 969	4 297
Bozordagi ulushi,%	45,7	53,7	55,5	56,3	58,5	59,8

Manba: Swiss Re institute hisobotlari

1 Muallif ishlanmasi

2 Muallif ishlanmasi

2019–2022 yillarda jahon sug‘urta bozori avvalo pandemiya ta’siridagi keskin o‘zgarishlar va keyingi tiklanish jarayonlarini boshdan kechirdi. Sug‘urta bozorining hayot sug‘urtasi segmenti 2020-yilgi inqirozdan eng ko‘p zarar ko‘rgan bo‘lsa, 2021-yilda u tez sur‘atlar bilan tiklandi. Hayot bo‘lmagan sug‘urta segmenti esa butun davr mobaynida nisbatan barqaror bo‘lib, pandemiya paytida ham o‘lishini to‘xtatmadi – bu segmentdagi sug‘urtachilar narxlarini oshirish orqali chiqimlarni qoplash va foydalilikni saqlash imkoniga ega bo‘ldilar. Makroiqtisodiy muhit o‘zgarishlari (YAIM o‘lishi yoki pasayishi) sug‘urta talabiga tez ta’sir etgani ko‘rindi – iqtisodiy o‘lish qayta tiklangan 2021-yilda sug‘urta bozori o‘rtacha yillik trenddan baland o‘lishni qayd etdi, aksincha, iqtisodiy sekinlashuv va yuqori inflyatsiya kuzatilgan 2022-yilda o‘lish sekinlashdi yoki real ko‘rsatkichlarda qisqardi.

2-rasm. Hayot bo‘lmagan sug‘urta sohasi sug‘urta mukofotlarning global bozor ulushi va 2024-yilda faoliyat yo‘nalishlari bo‘yicha hajmlar (mlrd.dollar) [5]

Jahon sug‘urta amaliyotida baxtsiz hodisalardan sug‘urta va tibbiy sug‘urtani o‘z ichiga olgan sog‘liq bilan bog‘liq sug‘urta turlari eng katta ulushga ega. Keyingi o‘rinda esa personal liniyada avtosug‘urta turadi.

Swiss Re institutining 2024–2026 yillar uchun prognozlariga ko‘ra, global xususiy tibbiy sug‘urta bozori asosan AQSH hissasiga (80%) to‘g‘ri keladi va 2025–2026-yillarda real o‘lish sur‘ati 2,5% gacha pasayishi kutilmoqda. Avtomotor sug‘urtasi bo‘yicha jahon mukofotlari 2026-yilga kelib 1,3% gacha tushishi, mulk sug‘urtasi esa 2025-yilda 2,4% gacha pastlashi prognoz qilingan. Sog‘liqni saqlashda inflyatsiya va ish haqi xarajatlari yuqori bo‘lib qolishi sababli narxlar nisbatan barqaror saqlanishi ta’kidlanadi [5].

Shuningdek, javobgarlik sug‘urtasi rivojlangan mamlakatlarda 2025-yilda 3,6%, 2026-yilda 2,6% o‘lishi kutilmoqda. Xitoy va rivojlanayotgan Osiyoda tijorat faoliyati kengayishi va huquqiy islohotlar hisobiga yuqori sur‘atda o‘lish qayd etiladi [5].

Swiss Re tahlillariga ko‘ra, ayrim ixtisoslashgan segmentlarda (kiber sug‘urta, kredit qaytmasligi sug‘urtasi, dengiz sug‘urtasi) tariflar, savdo hajmidagi o‘zgarishlar va global noaniqliklar o‘lishni cheklashi mumkin. Shu bilan birga, parametrik sug‘urta, mikrosug‘urta, ESG tamoyillari va raqamli sug‘urta kabi yo‘nalishlar sug‘urta xizmatlarini modernizatsiya qilishda asosiy drayver bo‘lib qoladi [5].

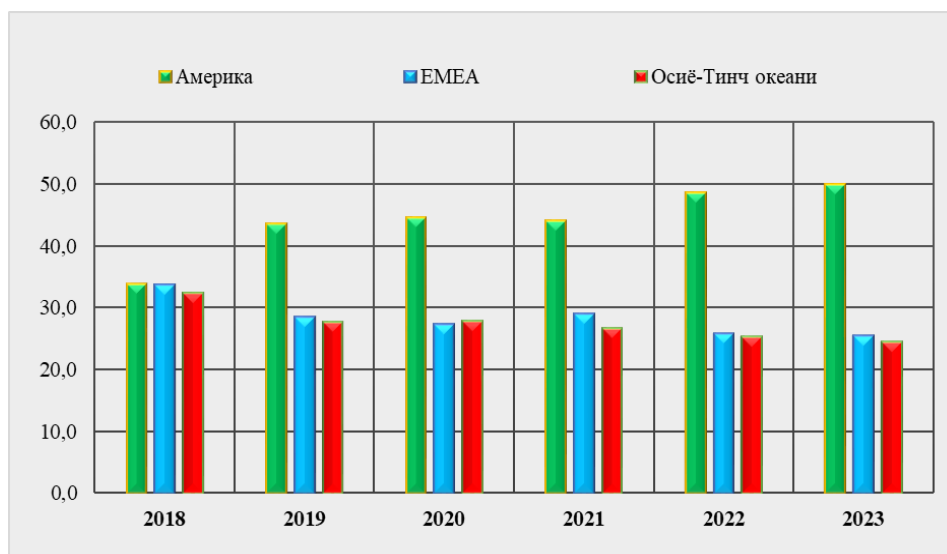
Umuman olganda, Swiss Re ma’lumotlari jahon sug‘urta bozoridagi kelgusi ikki yilda o‘lish sur‘atlari birmuncha sekinlashishini, lekin rivojlanayotgan bozorlar va yangi sug‘urta yo‘nalishlari milliy bozorlar uchun katta imkoniyatlar yaratayotganini ko‘rsatadi [5].

2-jadval. Jaxon mintaqalari kesimida sug'urta tushumlari dinamikasi, mlrd. AQSH dollarida³, 2018-2023-yillar.

Mintaqa/bozor	2018 yil	2019 yil	2020 yil	2021 yil	2022 yil	2023 yil
Amerika	760 1	750 2	806 2	032 3	301 3	592 3
AQSH va Kanada	597 1	593 2	674 2	880 2	131 3	397 3
Lotin Amerikasi va Karib	163	157	132	152	170	195
YEMEA	751 1	797 1	727 1	992 1	757 1	833 1
Ilg'or YEMEA	561 1	603 1	541 1	773 1	562 1	625 1
Riv-yotgan Yevropa va Markaziy Osiyo	80	81	79	83	81	102
Yaqin Sharq va Afrika	110	113	107	136	113	106
Riv-yotgan Yaqin Sharq	41	45	47	62	43	42
Afrika	68	68	60	74	70	64
Osiyo-Tinch okeani	683 1	745 1	755 1	837 1	725 1	762 1
Ilg'or Osiyo-Tinch okeani	928	934	903	911	804	819
Rivojlanayotgan Osiyo	755	811	851	926	921	943
Xitoy	575	617	656	696	698	724
Riv-yotgan Osiyo (Xitoyisiz)	180	194	195	229	223	219
Jahon	193 5	293 6	287 6	861 6	782 6	186 7
Rivojlangan bozorlar	086 4	131 5	118 5	564 5	497 5	841 5
Rivojlanayotgan bozorlar	107 1	162 1	169 1	296 1	285 1	345 1

Manba: Swiss Re institute hisobotlari

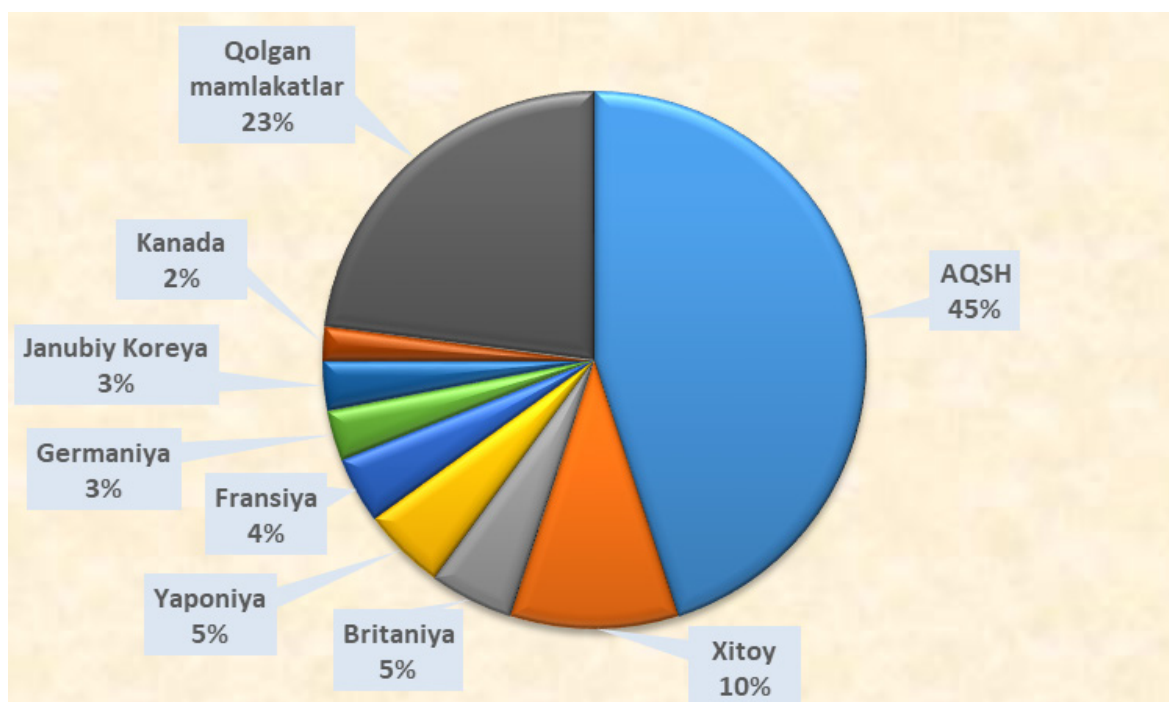
Jahon sug'urta mukofotlari hajmi mintaqalar bo'yicha juda nomutanosib taqsimlangan. Agar yillar kesimida qaranganda, 2022-yil yakuniga ko'ra, global darajada to'plangan sug'urta mukofotlari taxminan 6,8–7 trln. AQSH dollarini tashkil etdi. Bu umumiy hajmning qariyb yarmi Amerika mintaqasi hissasiga to'g'ri keladi. Jumladan, faqatgina AQSH va Kanada davlatlari (Shimoliy Amerika) dunyo sug'urta bozorining 46% ulushini ta'minlagan, agar Janubiy Amerika (Lotin Amerikasi) qo'shib hisoblansa, butun Amerika qit'asi bo'yicha ulush 49%ga yaqinlashadi. Yevropa, Yaqin Sharq va Afrika davlatlaridan iborat EMEA mintaqasi umumiy jahon bozorining taxminan 26%ini tashkil etadi, ya'ni to'rttdan bir qismidan sal ko'proq. Shu bilan birga, Osiyo–Tinch okeani mintaqasi ham jahon sug'urta mukofotlarining chorak qismiga yaqinini beradi – 2022-yilda bu mintaqaning ulushi taxminan 25% ni tashkil qildi.

3-rasm. 2018-2023 yillarda sug'urta tushumlarining mintaqalardagi ulushining dinamikasi, %da⁴

Manba: Swiss Re institute hisobotlari

3 Muallif ishlanmasi

4 Muallif ishlanmasi

4-rasm. Sug'urta tushumlarining mintaqalardagi ulushining 2023-yil yakuni bo'yicha xolati, %da⁵

Manba: Swiss Re institute hisobotlari

Yuqoridagi rasmlardan mintaqalar kesimidagi ulushlar yillar davomida ma'lum darajada o'zgarganini ko'rish mumkin. Masalan, Osiyo bozori keyingi yillarda jadal o'sib, uning ulushi asta-sekin oshib bormoqda. 2020 yilning o'zida Osiyo–Tinch okeani mintaqasi dunyoning eng yirik sug'urta hududlaridan biriga aylandi - uning jahon bozoridagi ulushi 27,9%ga chiqib, ilk marta Yevropadan yuqori bo'ldi, EMEA ulushi esa o'sha yili 27,5% edi. Shunday bo'lsada bu hududlar ulushi keyingi yillarda pastladi (2-rasm). 2019-yilga nisbatan, 2022-yilga kelib rivojlanayotgan davlatlar sug'urta bozorining umumiy ulushi 18,6% dan 19,0% ga ko'tarildi, ya'ni ikki ulush punktga yaqin o'sish qayd etildi. Xususan, Xitoy Xalq Respublikasi sug'urta bo'yicha eng yirik rivojlanayotgan bozor hisoblanadi – 2022-yil yakunlariga ko'ra Xitoyning yakka o'zi global sug'urta mukofotlarining 10% dan ortig'ini tashkil etgan (3-rasm), o'sha yili ~698 mlrd. dollar, 2023-yil yakuni bo'yicha esa 724 mlrd. dollar mukofot yig'ilgan (2-jadval). Mazkur ko'rsatkich bilan Xitoy jahonda AQSHdan keyingi ikkinchi eng yirik sug'urta bozoriga aylandi, va umuman Osiyo mintaqasi sug'urta hajmi jihatidan Yevropa bilan tenglashib qolganini ko'rish mumkin.

Shuni ta'kidlash joizki, jahon sug'urta bozori asosan rivojlangan davlatlar xisobiga to'yingan — 2023-yilda jami mukofotlarning 81% ulushi rivojlangan bozorlarga to'g'ri kelgan bo'lsa, rivojlanayotgan iqtisodiyotlar hissasi 19% ni tashkil etgan, xolos. Lekin, vaqt o'tishi bilan Osiyo va boshqa rivojlanayotgan mintaqalarning ulushi asta-sekin ortib borganini ko'rish mumkin, bu esa kelgusi yillarda jahon sug'urta mukofotlarining mintaqalararo taqsimoti yanada diversifikatsiyalashishi mumkinligidan dalolat beradi.

Jahon tadqiqot institutlari berigan ma'lumotlariga⁶ tayangan holda, shuni aytish mumkinki, mintaqaviy nuqtayi nazardan, sug'urta bozoridagi ulushlar tarixiy jihatdan boy mamlakatlar foydasiga yuqori darajada konsentratsiyalashgan bo'lsa-da, so'nggi tendensiyalar Osiyo va boshqa rivojlanayotgan bozorlarning ahamiyati ortib borayotganini ko'rsatadi. Xitoy, Hindiston, Janubi-Sharqiy Osiyo kabi bozorlarda sug'urta sohasidagi o'sish sur'atlari an'anaviy Yevropa yoki Shimoliy Amerika bozorlariga nisbatan tezroq bo'lmoqda. Bu esa yaqin kelajakda jahon sug'urta bozorining mintaqalararo taqsimoti va raqobat muhitida o'zgarishlar bo'lishini anglatadi – yangi drayverlar va yetakchi bozorlar paydo bo'ladi.

Shuningdek, xalqaro ma'lumotlar natijasiga ko'ra, pandemiya sug'urtaga bo'lgan ehtiyoj va yondashuvlarda ma'lum paradigma siljishlarini keltirib chiqardi. Aholi orasida turli xatarlardan xabardorlik oshdi, shu jumladan sog'liqni saqlash va hayotni sug'urtalashga bo'lgan qiziqish orta boshladi. Korxonalar miqyosida esa biznesning uzluksizligi, ta'minot zanjiri xatarlari va kiberxavflar kabi sohalarda sug'urta himoyasiga talab oshdi. Sug'urta kompaniyalari raqamli texnologiyalarga asoslangan yangi biznes modellarga o'tishni tezlashtirdi, chunki lokdaunlar davrida onlayn sug'urta xizmatlari ko'rsatish ahamiyati oshgan edi. Bu tendensiyalar uzoq muddatda sug'urta bozorining o'sishida qo'shimcha musbat omil sifatida namoyon bo'ladi.

⁵ Muallif ishlanmasi

⁶ iii.org; allianz.com; insurancejournal.com; statista.com; sigma re

AQSH. AQSH jahondagi eng katta sug‘urta bozori bo‘lib, so‘nggi o‘n yillikda o‘z yetakchiligini mustahkamladi – global ulushi 44% ga yetgan [1]. AQSH bozorida hayot sug‘urtasi hamda mol-mulk va javobgarlik (P&C) sug‘urtasi segmentlari ham hajm, ham innovatsiya bo‘yicha yetakchi hisoblanadi. 2022-yilda asosan P&C segmenti hisobiga o‘shish kuzatilgan bo‘lsa, 2023-yilda hayot sug‘urtasi tezlashib 8,4% ga o‘sdı (odamlarning uzoq muddatli jamg‘arma va annuitet mahsulotlariga qiziqishi ortdi). Darhaqiqat, AQSHda pensiya yoshi yaqinlashib kelayotgan avlod annuitet va jamg‘arma sug‘urtasiga talab bildirmoqda – 2024-yilda AQSHda individual annuitet savdolari \$400 mlrd dan oshishi kutilmoqda, bu o‘tgan o‘n yillikdagi o‘rtacha \$234 mlrd ko‘rsatkichidan ancha yuqori. Shu bilan birga, AQSHning P&C bozori ham kengayishda davom etyapti; xususan, avto, turar-joy va biznes mulk sug‘urtasida mukofotlar hajmi oshmoqda. So‘nggi yillarda kuchaygan tabiiy ofatlar tufayli zararlar oshib, 2023-yilda AQSH nohayot sug‘urta sektorining kombinatsiyalashgan ko‘rsatkichi 103% atrofida bo‘lib, ko‘p kompaniyalar zarar ko‘rdi. Biroq tariflarni ko‘tarish va risklarni ehtiyotkor boshqarish hisobiga 2024–2025-yillarda foydalilik tiklanib, kombinatsiyalashgan ko‘rsatkich 98,5% gacha yaxshilanishi kutilmoqda. Umuman olganda, AQSH bozorida raqamli xizmatlar joriy etish, mahsulotlarni shaxsiylashtirish va yangi risk turlarini qamrab olish (masalan, kiberxavfsizlik, iqlim bilan bog‘liq risklar) asosiy rivojlanish yo‘nalishlaridir [4].

Yevropa. Yevropa sug‘urta bozori an‘anaviy ravishda AQSHdan keyin ikkinchi o‘rinda turadi, biroq u to‘yingan va sekin o‘svuvchi bozor hisoblanadi. G‘arbiy Yevropa mamlakatlarida sug‘urta sektori yalpi ichki mahsulotga nisbatan yuqori ulushga ega, ammo so‘nggi yillarda ayniqsa hayot sug‘urtasiga talab sust bo‘ldi – uzoq davom etgan past foiz stavkalari muhitida 2011–2021 yillarda G‘arbiy Yevropada hayot sug‘urtasi yiliga atigi 1,1% o‘sdı, bu avvalgi o‘n yilliklarga nisbatan ikki baravar sust degani. Yevropada bozorning yirik qismi Buyuk Britaniya, Fransiya, Germaniya, Italiya kabi mamlakatlarga to‘g‘ri keladi. Masalan, Buyuk Britaniya ~\$0,37 trln va Fransiya ~\$0,28 trln mukofot bilan dunyoda 3-5 o‘rinlarda. So‘nggi o‘n yillikda Yevropaning global ulushi bir muncha kamaydi – masalan, 2011-yilda G‘arbiy Yevropa va Yaponiya birgalikda dunyo bozorining 44% ini tashkil qilgan bo‘lsa, 2021-yilda bu ko‘rsatkich 34,5% gacha tushdi. Shunga qaramay, Yevropa bozori barqaror: mulk va avto sug‘urtasi talabining iqtisodiy o‘shish bilan bog‘liqligi tufayli, iqtisod barqaror bo‘lgan davrlarda nohayot sug‘urta segmenti Yevropada yiliga ~4-5% o‘shishga erishgan. Sharqiy Yevropa mamlakatlarida sug‘urta bozori hajmi hali kichik, lekin o‘shish sur‘ati yuqoriroq. Masalan, Polsha, Turkiya, Rossiya kabi mamlakatlar har biri global bozorning ~0,3% atrofida ulushga ega. Yevropada 2023 yilda foiz stavkalarining oshishi hayot sug‘urtasini biroz jonlantirdi, lekin iqtisodiy noaniqlik va inflyatsiya fonida uy xo‘jaliklarining sug‘urtaga qo‘shimcha xarajat qilish istagi cheklangan bo‘lib qolmoqda. Yevropa sug‘urta kompaniyalari raqamli transformatsiya, xarajatlarni optimallashtirish va ESG talablariga javob berish kabi strategiyalarga e‘tibor qaratib, past o‘shish muhitida rentabellikni saqlashga harakat qilmoqdalar.

Osiyo bozori. Osiyo dunyodagi eng tez o‘sayotgan sug‘urta bozorlariga ega mintaq bo‘lib, unda rivojlangan va rivojlanayotgan bozorlar birga mavjud. Yaponiya an‘anaviy yirik bozor bo‘lib, taxminan 362 mlrd. dollarlik sug‘urta mukofoti bilan global bozor ulushi bo‘yicha dunyoda 5-o‘rinda, ammo iqtisodiy stagnatsiya va aholi qarishi bois sug‘urta talabi deyarli o‘smayapti yoki qisqarmoqda. Aksincha, Xitoy va Hindiston kabi yirik rivojlanayotgan bozorlarda sug‘urtaga talab jadal oshib bormoqda. Xitoy sug‘urta bozori hajmi 2023-yilda \$723 mlrd, dollar va global ulush ~10% bilan 2-o‘ringa chiqib oldi. O‘shish sur‘ati dunyoda eng yuqorilardan – yaqin o‘n yillikda Hindiston sug‘urta bozori yiliga 13,6% o‘shishi prognoz qilinmoqda [1]. Osiyoning boshqa qismlarida ham ijobiy tendensiyalar kuzatilmoqda: Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlarida (Indoneziya, Malayziya, Vetnam va boshqalar) o‘rta sinf kengayib, risklardan xabardorlik oshishi barobarida sug‘urta bozori yiliga 5–10% atrofida o‘smoqda. Osiyo mintaqasi ayniqsa hayot sug‘urtasi segmentida “dunyoviy” drayver hisoblanadi – 2023-yilda Osiyoda hayot sug‘urtasi mukofotlari 1 hajmi 4,9% ga oshib, Osiyoning jahon hayot bozori ulushi 39% ga yetdi [1].

Rivojlanayotgan mamlakatlar (Lotin Amerikasi, Afrika, Markaziy Osiyo). Rivojlanayotgan bozorlar – Lotin Amerikasi, Afrika, Yaqin Sharq va Markaziy Osiyo mamlakatlari – jahon sug‘urta bozorida hozircha kichik ulushga ega, biroq ularda katta o‘shish salohiyati mavjud. Masalan, Lotin Amerikasi mamlakatlarining umumiy hissasi 2023-yilda atigi taxminan 2–3% ni tashkil etdi (eng yirik mintaqaviy bozor Braziliya global ulush 1,2%). Afrika qit‘asida sug‘urta bozori juda kichik – butun Afrika bo‘yicha sug‘urta kirib borish darajasi o‘rtacha 3% dan kam, bu dunyo o‘rtacha 7% ko‘rsatkichidan ancha pastdir. Afrikada Janubiy Afrika Respublikasi mintaqadagi eng rivojlangan bozor bo‘lib, hatto hayot sug‘urtasi kirib borish darajasi 12% dan oshgan [2], bu global o‘rtachadan yuqorini tashkil qiladi, lekin aksar boshqa davlatlarda sug‘urtalash darajasi 1-2% atrofida yoki undan ham kam. Markaziy Osiyo mamlakatlarida ham sug‘urta sektori endigina rivojlanmoqda – masalan, O‘zbekistonning sug‘urta kirib borish darajasi 2023 yilda atigi 0,7-0,8% ni tashkil etdi (nohayot sug‘urta 0,55% va hayot sug‘urta 0,17%). Bu shuni anglatadiki, iqtisodiyotning ushbu segmenti juda past o‘smoqda, va ayni paytda hukumatlar va kompaniyalar tomonidan aholini sug‘urtaga jalb etish bo‘yicha dastlabki qadamlar qo‘yilmoqda. Rivojlanayotgan bozorlarda o‘shish sur‘ati yuqori: masalan, Afrika va Osiyoning rivojlanayotgan davlatlarida nohayot sug‘urta mukofotlari 2023–2024 yillarda yiliga 6–7% ga o‘shishi kuzatildi. Ushbu mamlakatlarda mikrosug‘urta va arzon, sodda sug‘urta mahsulotlari orqali aholining yangi qatlamlarini qamrab olish tendensiyasi kuchli. Shuningdek,

xalqaro sug‘urta kompaniyalari bu hududlarda hamkorlik va investitsiyalar orqali bozorga kirib kelmoqda – bu yaqin yillarda Lotin Amerikasi, Afrika va Markaziy Osiyoda sug‘urtalash darajasini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

Shimoliy Amerika va G‘arbiy Yevropa mamlakatlaridagi sug‘urta bozorlarining rivojlanishi turlicha xususiyatlarga ega bo‘lsada, rivojlanish bo‘yicha ilg‘or hisoblanadi. Quyida ushbu ikki mintaqaga uchun asosiy xususiyatlar va rivojlanish omillari keltirilgan.

Shimoliy Amerika, ayniqsa AQSH va Kanada, jahon sug‘urta bozorida yetakchi o‘rinlardan biriga ega. 2023-yilgi ma‘lumotlarga ko‘ra, AQSH va Kanada bozori sug‘urta tushumlari \$3,397 milliard dollarga yetgan, bu 2022-yilga nisbatan 3,7% o‘shishni ko‘rsatadi. Sug‘urta sohasida raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi, jumladan sun‘iy intellekt, ma‘lumotlarni katta miqdorda tahlil qilish va avtomatlashtirilgan jarayonlar, sug‘urta kompaniyalariga samaradorlikni oshirish va mijozlarga yangi xizmatlar taklif qilish imkonini bermoqda. Shimoliy Amerika sug‘urta bozori keng turdagi sug‘urta mahsulotlarini taklif etadi, bu jumladan sog‘liqni saqlash sug‘urtasi, hayot sug‘urtasi, avtomobil sug‘urtasi va korporativ sug‘urta turlaridir.

G‘arbiy Yevropa sug‘urta bozorining tez taraqqiy etish sabablaridan biri shubhasiz yuqori sug‘urta madaniyatidir. G‘arbiy Yevropa mamlakatlarida aholi orasida sug‘urtaga bo‘lgan ishonch yuqori hisoblanadi. Bu madaniyat sug‘urtaning turli shakllarini qabul qilishni kuchaytirgan va sug‘urta bozorini rivojlantirishga yordam bergan. Shu bilan birga sug‘urtaning rivojlanishiga mintaqadagi ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik katta ta‘sir etadi. G‘arbiy Yevropa mamlakatlari iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan barqaror bo‘lib, bu sug‘urta bozorining rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Barqaror iqtisodiy vaziyat sug‘urta mahsulotlariga talabni oshiradi. Shu bilan birga, G‘arbiy Yevropa mamlakatlarida sug‘urta sohasida ko‘plab islohotlar amalga oshirilgan. Hukumatlar sug‘urtani rag‘batlantirish va unga qulay muhit yaratish orqali investitsiyalarni jalb qiladi va bu bilan sug‘urta bozorining o‘shishini ta‘minlaydi. Demografik o‘zgarishlar ham o‘z ta‘sirini ko‘rsatadi, hususan, G‘arbiy Yevropa mamlakatlarida aholining qarishi davom etmoqda, bu esa sog‘liqni saqlash va hayot sug‘urtasi bo‘yicha mahsulotlarga talabni oshirib, sug‘urta bozorini yanada o‘shishiga ta‘sir etmoqda.

Xalqaro sug‘urta va xisobot tashkilotlarining rasmiy ma‘lumotlari asosida shuni keltirish mumkinki, kelgusi yillarda sug‘urta soxasining moliyaviy barqarorligini ta‘minlash va to‘lov qobiliyatini saqlash standart tizimi tobora dolzarbligi oshadi. Jahon sug‘urta bozori yuqori foiz stavkalari, moliyaviy bozorlardagi noaniqlik va geosiyosiy keskinliklar ta‘sirida yangi bosqichga o‘tmoqda. Solvency II va ESG kabi xalqaro standartlarning kuchayishi kompaniyalardan ssenariyli modellashirish, real-time ma‘lumotlardan foydalanish va portfelni diversifikatsiya qilishni talab qilmoqda. Bunday sharoitda sug‘urta kompaniyalari an‘anaviy modellardan voz kechib, raqamli transformatsiya, ma‘lumotlardan keng foydalanish va innovatsion biznes-modellarga o‘tish orqali raqobatbardoshligini saqlab qolishga intilmoqda.

Sug‘urta bozorida asosiy tendensiya sifatida sun‘iy intellektga asoslangan andarrayting va risklarni baholash jarayonini avtomatlashtirish, tariflarni dinamik tarzda shakllantirish va personallashtirilgan xizmatlar orqali mijozlar tajribasini yaxshilashni ko‘rish mumkin. Shuningdek, an‘anaviy agentlik va brokerlik vositachilik yo‘nalishlaridan tashqari boshqa yo‘nalishlar – elektron tijorat, turur-joy arendasi, transport platformasi va shu kabilarga integratsiyalash orqali yangi sug‘urta sotish kanallari paydo bo‘lmoqda va kompaniyalar yangi turdagi bozor segmentiga kirib bormoqda.

Kam ta‘minlangan aholi yoki keng qamrovli iste‘molchilar uchun mo‘ljallangan mikrosug‘urta polislari mobil ilovalar orqali sug‘urtani arzon va tez xizmat turiga aylatirdi.

Mijoz xulq-atvorini o‘rganishning yangi sohaları – ijtimoiy tarmoqlar, smart uylar, fitnes braslet kabi intellektual narsalar sug‘urta hajmi va shartlari real vaqtda mijozning hayotiga tezkor moslashish imkoni yaraldi.

Sug‘urta kompaniyalari risklarni baholashda sun‘iy intellektidan keng foydalana boshladi. Millionlab tranzaksiyalar, ekologiya, geolokatsiya yoki kliyentik xatti-harakatlar bo‘yicha real vaqtda ma‘lumotlar yig‘ilishi an‘anaviy qoidalarga asoslangan andarraytingdan ko‘ra aniqroq natijalar beradi. Bu nafaqat tariflarni dinamik ravishda belgilash, balki personallashtirilgan xizmatlar orqali mijozlar tajribasini yaxshilashga ham xizmat qiladi.

Tabiiy ofatlardan kelib chiqadigan zararlar oshgani sari klimat xavflarini modellashirish va parametrik sug‘urta turlari ommalashmoqda. Sputnik ma‘lumotlari va AI katastrofa modellari orqali kompaniyalar xavfni aniqroq baholaydi va to‘lovlar tezkor amalga oshadi.

Kiber risklardan himoya qilish polislari dinamik sotish xolatiga o‘tmoqda. Sug‘urta xizmatlari kompleks tarzda ichiga kiberxavf monitoringi, endpoint-himoya va tezkor reaksiya xizmatlari kiritilmoqda. Bu kompaniyalar uchun zarar xavfini kamaytiradi, mijoz uchun esa xavfsizlikni oshiradi. Raqamli infrastruktura bilan bog‘liqlik oshishi kiber risk va biznes uzilishlari kabi risklarni ham keltirib chiqarmoqda. Swiss Re hisoblariga ko‘ra, global kiber sug‘urtalari mukofotlari 2023-yilda 2021-yilga nisbatan 60% oshdi va 2026-yilgacha yana o‘shishi kutilmoqda [6].

Ma‘lumotlarga ko‘ra, tibbiy sug‘urtada elektron tibbiy ma‘lumotlar (Electronic Health Records, EHR), sun‘iy intellekt orqali shaxsiylashtirilgan xizmatlar va masofaviy davolash (virtual care) kabi yo‘nalishlar tez rivojlanayotgani qayd etilgan. Bu yo‘nalishlar sug‘urtalashda zararlar xavfini oldindan baholash, profilaktik choralarni kuchaytirish va polislar xarajatini kamaytirish imkoniyatlarini ochadi.

Klimat o'zgarishi, tabiiy ofatlardan kelib chiqadigan zararlar va yashil energiya loyihalarining sug'urtalash ehtiyoji Swiss Re tomonidan muhim tendensiya sifatida belgilangan. ESG talablari kompaniyalarning korporativ mas'uliyatini oshirish, investitsiya portfellarini ekologik va ijtimoiy jihatdan barqaror qilishga yo'nalgan [7].

Ko'rinib turganidek, raqamli sug'urta va sun'iy intellekt sug'urta xizmatlarni yaratish, xizmat sifatini kuzatish, teskari aloqa ma'lumotlaridan samarali foydalanish, tarif shakllantirishda real vaqt doirasida aniqlikka ega bo'lish, anderrayter va aktuariy sifatini oshirish, risk darajasini aniqlash va prognoz qilishning yuqori aniqlikka erishish imkoniyatini oshirmoqda va ko'plab mamalakatlar mana shu yo'nalishdagi ustuvorlikni anglab yetishgan va qo'llashni boshlashdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Jahon sug'urta amaliyotidagi so'nggi tahlillar (Swiss Re, Earnix, Munich Re, KPMG, Deloitte va boshqalar) sug'urta sohasi tezkor o'zgarishlar bosqichiga kirganini ko'rsatmoqda. Bu tendensiyalardan O'zbekiston ham chetda qolmasligi kerak. Quyida mamlakatimiz sharoitida amal qilish mumkin bo'lgan asosiy rivojlanish yo'nalishlarining ilmiy asosi keltirildi.

1. Sug'urta sohasini raqamlashtirish. Jahon sug'urta amaliyotida biznes jarayonlar allaqachon raqamlashtirilgan xolatga o'tdi. Bular, «Insurance-as-a-Service» (IaaS) modeli - infratuzilmani noldan boshlamasdan tayyor biznesni o'z brendi ostida yuritish kabi xizmatlar yoki Insurtech (Insurtech) kabi ilg'or texnologiyalar - avtomatlashtirish, mijozlar tajribasini yaxshilash va biznes jarayonlarini optimallashtirish uchun sug'urta sohasida innovatsion texnologiyalarni qo'llash kabilardir. O'zbekistonda ham raqamlashtirish jarayonlari boshlangan. Shunday bo'lsada, jahon amaliyotida samarali natijani berayotgan bir qator usullarni joriy qilish milliy bozor sug'urta xizmatlari sifatini oshiradi, ular tezkor, shaffof va arzon bo'lib ommabop bo'ladi.

2. Intellektual tahlil va shaxsiylashtirilgan polislar. Jahonda ilg'or sug'urta kompaniyalari mijozlar, bozor, iqlim, iqtisodiy muhit va xatto ijtimoiy tarmoqlardan olinadigan katta ma'lumotlar (Big Data) tahlili va sun'iy intellekt (AI) yordamida riskni aniq baholab, tarifni shaxsiylashtirilgan holda belgilamoqda. Bu yo'l orqali mijoz ehtiyojiga mos, arzon va samarali polislar taklif qilish mumkin.

O'zbekistonda risklarni baholash tizimi hali ancha orqada, kompaniyalarning to'lov qobiliyatini ta'minlash borasida prudensial norma tizimi amal qilsda, tarif siyosatiga kuchli davlat nazorati o'rnatilmagan. Tariflar liberallashtirilgan tarzda kompaniyalar tomonidan belgilanadi va ular tabiiyki aktuariy xisoblarga ko'p ham ahamiyat qaratishmaydi. Bu borada riskni baholashning va tarif ishlab chiqishning innovatsion raqamli va intellektual tahlil usullari dolzarb yo'nalish bo'lib qoladi.

Shuningdek, an'anaviy agentlik va brokerlik vositachilik yo'nalishlaridan tashqari boshqa yo'nalishlar – elektron tijorat, turur-joy arendasi, transport platformasi va shu kabilarga sug'urta xizmatlarini integratsiyalash orqali yangi bozor segmentiga kirib borish mumkin.

3. Tibbiy assistans va telemeditsina xizmatlarini rivojlantirish. Xorijda tibbiy sug'urta xizmatlari keng qamrovli va rivojlangan soha hisoblanadi. O'zbekistonda bu borada majburiy tibbiy sug'urta tizimi endigina amal qilmoqda, ixtiyoriy tibbiy sug'urta xizmatlariga talab katta bo'lishiga qaramay, xodisalarni nazorat qilishning murakkabligi bu kabi sug'urta xizmatlari rentabelligiga salbiy ta'sir qilmoqda. Natijada taklif darajasi past. Shuning uchun milliy bozorda korporativ tibbiy sug'urta shartnomalarinigina uchratish mumkin, u ham jami tushumlardagi ulush jihatdan juda kam.

O'zbekistonda 2021-yil yakuniga ko'ra sog'liqni saqlash sohasidagi xizmatlar summasi jami 5 trln.so'mni tashkil qilgan. Kasallikdan ehtiyot shart sug'urta qilish bo'yicha shu davr mobaynida to'lab berilgan sug'urta to'lovlari 35,4 mlrd.so'mni tashkil qildi⁷. Demak, shaxsiy sug'urtaning tibbiy himoya darajasi 1 %ni tashkil qilmoqda, ya'ni ko'rsatilgan tibbiy xizmatlarning 1 % i tibbiy sug'urta polislar orqali qoplab berilgan.

Rivojlangan mamalakatlarda tibbiy assistans sug'urta polisiga qo'shimcha qiymat qo'shuvchi xizmat sifatida keng imkoniyat beradi. O'zbekistonda tibbiy sug'urta hali to'liq rivojlanmagani uchun assistans xizmatlari orqali aholiga tezkor tibbiy yordam va masofaviy maslahat ko'rsatish yo'lga qo'yilishi zarur. Bu borada davlat tomonidan assistans faoliyatini rag'batlantiruvchi mexanizmlarni qo'llash va sohani raqamlashtirish tibbiy sug'urta xizmatlarining ommalashuviga sabab bo'ladi.

4. Mikrosug'urta va kam daromadli qatlamlarni qamrab olish. Dunyoda mikrosug'urta yordamida past daromadli aholi qatlamlari, kichik biznes va gig-iqtisodiyot ishtirokchilari himoya qilinyapti. O'zbekistonda ham SMS yoki mobil ilova orqali kichik miqdorli, qisqa muddatli polislar taklif etish orqali bozorni kengaytirish mumkin.

5. Kibersug'urta va xavfsizlikni oshirish. Dunyoda kiberxavflar ortib boryatgani ma'lum. Shuning uchun kibersug'urta va avtomatlashtirilgan komplayens (RegTech) tizimlari sug'urta kompaniyalariga zamonaviy talablardan orqada qolmaslikka yordam beradi.

Jahon standartlarini milliy bozorga moslashtirish va uni joriy qilishda qonunlar, standartlar va hisobot shakllarida tub o'zgarishlar ro'y beradi. Bu kabi o'zgarishlarni joriy qilishning sustlashuviga asosiy sabablardan

⁷ O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi va O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi ma'lumotlari

biri – tekshiruv jarayonlarining qimmat va ko‘p vaqt talab qilishi, shuningdek, tizimga innovatsiyalarni joriy etishda inson omiliga bog‘liqligidir.

Regulyativ texnologiyalar (RegTech) — bu moliya va sug‘urta sohasidagi qonunchilik va me‘yoriy talablarga rioya qilish jarayonlarini raqamlashtirish va avtomatlashtirishga qaratilgan texnologiyalar majmuasi hisoblanadi. Avtomatlashgan RegTech tizimi orqali kompaniyalar real vaqtda o‘z ishini qonun talablariga moslashtirib boradi, tekshiruvlar va hisobotlar jarayonini avtomatlashtirish orqali xarajatlarni qisqartiradi hamda shaffoflikni oshiradi. O‘zbekiston uchun ham bu kabi yo‘nalishlar dolzarbdur, xususan yangi xalqaro standartlarni joriy qilishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish sohani jahon amaliyoti bilan xamoxang rivojlantirish imkoniyatini beradi.

6. Klimat xavflari, yashil sug‘urta va ESG tamoyillari. Jahonda klimat o‘zgarishi bilan bog‘liq tabiiy ofatlar kuzatiladi. Shuning uchun sug‘urta xizmtalarida parametrik va «yashil» sug‘urta mahsulotlarini ahamiyati ortib bormoqda. Tabiiy ofatlar (sel, qurg‘oqchilik, kuchli shamollar) ko‘payishi natijasida sug‘urta kompaniyalari an‘anaviy polislardan tashqari parametrik sug‘urta mahsulotlarini ham rivojlantirmoqda. Parametrik polislar belgilangan indekslar yoki parametrlar (masalan, yomg‘ir miqdori, xavo harorati, suv sathi) asosida avtomatik to‘lovlarni amalga oshiradi, bu esa tezkor va shaffof sug‘urta xizmatini ta‘minlaydi. O‘zbekiston ham tabiiy ofatlardan xoli emas, kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash, chorva va bog‘dorchilik bilan shug‘ullanuvchi fermerlar biznesini himoyalash maqsadida parametrik polislar joriy etish bu borada samarali usul hisoblanadi.

ESG - atrof muhitni muhofaza qilish (Environmental), ijtimoiy mas‘uliyat (Social) va korporativ boshqaruv (Governance) tamoyillarini qamrab oladigan kompleks yondashuv. Sug‘urtada ESG tamoyillarini qo‘llash deganda xavflarni baholashda ekologik va ijtimoiy omillarni hisobga olishni, shuningdek, boshqaruvda shaffoflik va mas‘uliyatni oshirishni nazarda tutadi. Masalan, ESG tamoyilini joriy qilgan sug‘urta kompaniyalari o‘z portfellarini yuqori xatarli, ekologik zararli faoliyatlardan uzoqlashtirib, barqaror va ijtimoiy foyda keltiradigan yo‘nalishlarga investitsiya qiladi. ESG tamoyillarini milliy sug‘urta bozorida joriy qilish esa sug‘urta kompaniyalarining xavflarni kompleks baholashi, sug‘urta portfellarini diversifikatsiya qilish va investitsiyalarni mas‘uliyatli yo‘naltirishiga yordam beradi.

7. Qonunchilik va xalqaro standartlarga moslashish. Xalqaro moliyaviy hisobot va riskka asoslangan kapital talablari (Solvency II kabi)ga bosqichma-bosqich o‘tish sug‘urta kompaniyalariga xalqaro bozorga chiqishni osonlashtiradi va investorlar ishonchini oshiradi.

8. Kadrlar tayyorlash va bilimlarni rivojlantirish. Sug‘urta sohasi rivojlanishi uchun aktuariy, risk-menejer, data tahlilchi kabi mutaxassislar zarur. O‘zbekiston milliy sug‘urta sohasini jadal rivojlantirish uchun oliy ta‘lim va kompaniyalar hamkorlikda tayyorlov dasturlarini yo‘lga qo‘yishlari kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. [Allianz Global Insurance Report 2024 // Allianz](#)
2. [Insurance industry in Africa - Statistics & facts // Statista](#)
3. [Sigma-3-2021-en.pdf](#) "World insurance: the recovery gains pace" // Swiss Re institute
4. [Sigma-1-2024-en.pdf](#) "Natural catastrophes in 2023: gearing up for today's and tomorrow's weather risks" // Swiss Re institute
5. [Sigma-2-2025-en.pdf](#). "World insurance in 2025: a riskier, more fragmented world order" // Swiss Re institute
6. <https://www.swissre.com/press-release/New-digital-risks-call-for-insurance-innovation>
7. <https://reports.swissre.com/2023/property-casualty-reinsurance/insuring-a-renewable-future>
8. [2025 global insurance outlook // Deloitte Insights](#)

**TOSHKENT DAVLAT
IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

IV GLOBAL VA MILLIY IQTISODIYOT TRENDLARI: “O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASI FORUMI

YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT

Ilmiy elektron jurnal

(MAXSUS SON)

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF ECONOMICS

23-24

OCTOBER
2030

1st CONFERENCE:
DIRECTIONS FOR ENSURING
SUSTAINABLE ECONOMIC
GROWTH IN THE CONTEXT OF
TRANSITION TO A GREEN ECONOMY

23-24
OCTOBER
2025

3RD CONFERENCE:
MACHINE LEARNING AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE:
A NEW APPROACH TO ECONOMETRIC ANALYSIS

CONFERENCE "GLOBAL
AND NATIONAL ECONOMIC
TRENDS"

UZBEKISTAN
STRATEGY

23-24 OCTOBER

- ARTIFICIAL INTELLIGENCE
AND DIGITAL TECHNOLOGIES
- ECONOMETRICS AND
BUSINESS ANALYTICS
- DATA SCIENCE (DATABASES)
- DIGITAL GOVERNMENT
- DIGITAL TRANSFORMATION
- ECONOMIC STATISTICS
- QUANTITATIVE MEASUREMENT
OF THE ECONOMY

2nd CONFERENCE:
BANKING AND
FINANCIAL SYSTEM AND
DIRECTIONS FOR DEVELOPING
THE PRIVATE SECTOR

23-24 2025
OCTOBER

- Makroiqtisodiy barqarorlik
- Yashil iqtisodiyotda
mehnat bozori
- Jahon iqtisodiyoti va xalqaro
iqtisodiy munosabatlar
- Yashil investitsiya va kreditlash
- Yashil texnologiyalar
- Eko turizm
- Yashil innovatsiyalar

СТРАТЕГИЯ
«УЗБЕКИСТАН – 2030»

23-24 2025
OCTOBER

- Makroiqtisodiy barqarorlik
- Yashil iqtisodiyotda
mehnat bozori
- Jahon iqtisodiyoti va xalqaro
iqtisodiy munosabatlar
- Yashil investitsiya va kreditlash
- Yashil texnologiyalar
- Eko turizm
- Yashil innovatsiyalar

strategy2025.tsue.uz

YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH
SHAROITIDA BARQAROR IQTISODIY
O'SISHNI TA'MINLASH YO'NALISHLARI

2030

<https://strategy2025.tsue.uz/>

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF ECONOMICS ФОРУМ UZBEKISTAN
STRATEGY

ISSN: 2992-8982

Elektron pochta: sq1141983@gmail.com

Telefon: +998 93 124 57 11

Sayt: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Telegram: https://t.me/taraqqiyot_va_talim_uz

ISBN 978-9910-8110-8-1

9 789910 811081

CONFERENCE "GLOBAL
AND NATIONAL ECONOMIC
TRENDS"

1st CONFERENCE:
DIRECTIONS FOR ENSURING
SUSTAINABLE ECONOMIC
GROWTH IN THE CONTEXT OF
TRANSITION TO A GREEN ECONOMY

2030
UZBEKISTAN
STRATEGY

BANK-MOLIYA TIZIMI
VA XUSUSIY SEKTORNI
RIVOJLANTIRISH
YO'NALISHLARI